

Otázka: Filosofie osvícenství a encyklopedisté

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): Rosell

FILOSOFIE OSVÍCENSTVÍ A ENCYKLOPEDISTÉ

OSVÍCENSTVÍ

- myšlenkový směr 17.-18. století, věk rozumu a osvěty,
- odklon od víry k rozumu, od fanatismus k toleranci,
- filozofie má velký vliv na veřejné mínění,
- požadavky na svobodu a toleranci -> rušení čarodějnických procesů a krutých trestů,
- ideál - poznání v matematice,
- vznik v Anglii, největší vývoj ve Francii,
- ve středověku člověk - středem dění objekt (nerozhoduje o svém osudu), tady subjekt svého života (nic není dáno, pán svého života),
- základem je boj světla rozumu proti temnotě nevědomosti,
- rozum prohlášen za svéprávný,

CHARLES LOUIS MONTESQUIEU

- otec osvícenství,
- francouzský spisovatel, historik, filozof, osvícenec, kritik královského absolutismu,
- snažil se objasnit původ státu, povahu zákonů,
- vypracoval projekt politického systému, kde by přirozená práva člověka byla chráněna před despotismem,
- uvažoval o příčinách velikosti Říma a jeho úpadku,
- kritika absolutismu, upřednostňoval Anglii - byla zde politická svoboda,
- díla:

1. **Perské listy** – satira společnosti a státu, srovnání Francie s Persií – vyjde najevo, že obě země jsou stejné -> vzbudilo pobouření u Francouzů za takové přirovnání,
2. **Duch zákonů**

- 31 knih,
- snaží se přijít na čem záleží štěstí či neštěstí státu,
- zákony nejsou libovolné – vznikají z přírodních a společenských podmínek – každý stát má jiné zákony podle svého prostředí,
- ZÁKLAD KONSTITUČNÍ MONARCHIE – dělba moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní,

VOLTAIRE (1699-1778)

-> spíše mluvčí než teoretik,

- elegantně ironický, silně protinábožensky založený,
  - deista – Bůh byl první hybatel, d světa dále nezasahuje,

“Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale až do smrti budu hájit Vaše právo to říkat.”

- vězněn v Bastile, nucen odejít z Francie,
  - odešel do Anglie, vrátil se po 50 letech,
- hájil determinismus, podle něj neexistovala žádná nesmrtelná duše – umírá s tělem,
- ovlivnil Josefa II., byl to nepřítel nevolnictví,
- dějiny viděl jako proměny lidského ducha,

díla

1. **Oidipus** – tragédie,
2. **Candide** – novela, výsměch Leibnizově myšlence o “nejlepším ze všech možných světů”,

JEAN JACQUES ROUSSEAU

- francouzský filozof a spisovatel švýcarského původu,
- byl velmi volnomyšlenkářský,
- v 16 letech odešel ze studií, nechal se opečovávat starší ženou,

Jednou Akademie v Dijonu vypsala soutěž o nejlepší filozofické pojednání -> esej,

1. Rozprava o vědách a umění

- pokrok je synonymum zkaženosti, znamená spolu s výrobou úpadek, uvažující člověk je zvrhlé zvíře,

2. Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi

- nerovnost mezi lidmi je buď fyzická (stáří, vlohy) nebo politická, vzniklá z důvodu nerovnosti ve společnosti -> nepřírozená (někdo je bohatší než jiný), společnost má být založena na citu, ne rozumu,
- přírodní stav - všichni jsou zdraví (nemocní zemřou), sexuální vztahy jsou nekomplikované, není řeč a přemýšlení, reflexe je proti přírodě,

3. Společenská smlouva

- eseje pojednávající o vzniku státu,
- vznik státu souvisí se vznikem soukromého vlastnictví,
  - lidé se vzdali části svých práv, aby měli klid,
  - jen lidé mohou vydávat zákony - přímá demokracie,
  - občan souhlasí i se zákony, které byly přijaty proti jeho vůli,

- tato eseje se stala vzorem pro jakobíny a pro francouzskou ústavu

“Svoboda je poslušností proti zákonům, které jsme si stanovili.”

4. Emil čili o výchově

- díky tomuto dílu se Rousseau považuje za zakladatele moderní pedagogiky,
- ve středověku bylo dítě považované za malého dospělého (nedůležitá fáze života),
- jako první chápal dětství jako autonomní část života,
- myšlenka, že dítě se rodí nezkažené, kazí ho společnost,

metoda: dítě nevychovávat, nechat ho v jeho přirozených podmínkách, rozvíjet jeho přirozený základ a čekat, až dítě bude mít samo zájem, vytvářet mu pouze podněty a podmínky k vývoji

paradox - psal knihy o výchově a sám dal všech svých šest dětí do sirotčince, aby ho u psaní knih nic nerušilo

ENCYKLOPEDISTÉ

-> skupina osvícenců, kteří se podíleli na tvorbě Encyklopedie umění, věd a řemesel,

- dílo mělo 20 svazků, hlavní redaktoři – D. Diderot, Jean d´Alembert,
- dílo zanedlouho velmi oblíbené – nebezpečné pro církve -> některé svazky zakázány a církve je zařadila na Index zakázaných knih,
- myšlenka, že úkol vědy je bořit klamy, aby lidé nastolili lepší věk,
- v tomto období měla filozofie a náboženství mezi sebou zásadní rozpor,
- měla shrnout a uspořádat veškeré vědění té doby + ukázat vnitřní jednotu tohoto vědění, předvídat jeho důsledky (vývoj společnosti),
  - kvůli druhé části byli encyklopedisté pronásledováni,

“Věk náboženství a filozofie ustoupil století vědy” – první věta,

- materialismus (materiální jednota ve světě), ateismus,
- Diderot, Voltaire, P.H.D. von Holbach, C.A. Helvétius, J.O. de la Mettrie,

+ Rousseau – přispíval do Encyklopedie, ale nesdílel stejné názory (preromantik),

DENIS DIDEROT (1713-1784)

- francouzský spisovatel a filozof, zabýval se mnoha vědními obory filozofie, estetika, teologie, matematika,
- hájil osvícenskou monarchii, za nástroj pokroku považoval rozum a vědu,
- vyslovil myšlenku o vývoji druhů ještě před Darwinem,

1745 – dostal zakázku přeložit anglickou encyklopedii (slovník),

-> zjistil, že obsah je zastaralý, rozhodl se tedy vytvořit vlastní

dílo

1. Jeptiška

- život jeptišky, která do kláštera nastoupila z donucení,

- popis způsobu život jeptišky,

JEAN BAPTISTE D'ALEMBERT

- matematik, fyzik,
- napsal úvod k Encyklopedii a roztřídil různé vědy,
- přispíval hlavně matematikou.
- po sedmém díle nastaly větší problémy s církví - od Encyklopedie se poté distancoval a už nepřispíval,

DIETRICH VON HOLBACH

- Němec, žil v Paříži,
- mechanistický materialismus, radikální ateista, odpůrce teologie,
- hlavní dílo - Systém přírody - příroda je nestvořená, věčná, je hmotné povahy a pohyb je jediným činitelem změn,
- jeho teorie vzniku náboženství - výmysl kněží, produkt lidského strachu a nevědomosti,

JULIEN DE LA METTRIE

- radikální ateista, vyhnán ze země, usadil se v Prusku,

"Myšlení u člověka není projevem ducha a duše, ale je to pouze jedna z funkcí těla."

- pohyb je vlastnost hmoty, člověk pouze stroj,
- neexistuje Bůh jako princip pohybu,

ADRIEN CLAUDE HELVÉTIUS

- francouzský osvícenský filozof,
- spolupracovník a mecenáš encyklopedistů,

1.0 duchu

- o výchově - na výchově charakteru má vliv prostředí,
- kniha veřejně spálena, zakázána,

2.Osvícenský absolutismus

- osvícenskými myšlenkami ovlivněni někteří panovníci – Marie Terezie, Josef II. Kateřina II. Veliká, Fridrich II. Veliký,
- snaha vládnout ve shodě s rozumem pro dobro všech poddaných, aniž by se panovník vzdal své neomezené moci,
- “první služebníci státu” – veškeré pohnutky panovníků podřízené lidem,
- cíl – posílení státu a vlastní moci,

Reformy

- zjednodušení fungování státu – centralizace,
- upřednostněn jeden jazyk,
- byrokratizace správy,
- náboženská tolerance,
- zrušení nevolnictví,
- reformy soudnictví – zrušení mučení,
- podřízení církve státnímu dohledu,
- povinná školní docházka.